

Eva Nyst

e.nyst@medischcontact.nl

@medischcontact

Voor de tuchtrechter vanwege euthanasie bij gevorderde dementie

De arts die euthanasie uitvoerde bij een wilsonbekwame vrouw met gevorderde dementie stond vorige week voor de tuchtrechter. De vrouw wilde euthanasie als ze in een verpleeghuis zou belanden, stelde de arts. Maar pas als ze er zelf om vroeg en dat deed ze niet, aldus de inspectie.

Aan het begin van de zitting in het Haagse Paleis van Justitie vatte de voorzitter van het regionaal tuchtcollege de twee belangrijkste vragen samen: ‘Was er sprake van een vrijwillig en weloverwogen verzoek? En was de medische uitvoering correct?’ De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) meende net als de Regionale Toetsingscommissies Euthanasie (RTE) van niet en had de specialist ouderengeneeskunde aangeklaagd. Deze arts uit Zuid-Holland, tegen wie ook een strafrechtelijk onderzoek loopt, vertelde voor het eerst in de openbaarheid haar kant van het verhaal, dat tot nu toe alleen bekend was door het oordeel van de RTE met zaaknummer 2016-85.

Voorjaar 2016 had de specialist ouderengeneeskunde het leven beëindigd van een wilsonbekwame patiënte met dementie, die sinds zeven weken in het verpleeghuis woonde, waar de 66-jarige arts – ze is nu met pensioen – al jaren werkte en deel uitmaakte van het interne consultatieteam voor extreem moeilijk hanteerbaar gedrag. Basis voor de euthanasie was een schriftelijke wilsverklaring (zie *kader 1*). Als antwoord op de vraag waarom ze tot euthanasie was overgegaan, zei de arts: ‘Het spontane gedrag van mevrouw was volledig in lijn met de wilsverklaring. Het was volkomen evident dat ze het een ramp vond dat ze in het verpleeghuis was. Ze was diep ongelukkig. Ze zei dat ze wilde sterven. Ze leed, dat zei ze wel twintig keer per dag’, aldus de arts op de zitting. In het RTE-oordeel staat dat de patiënte stress en huilbuien had en ook ’s nachts geen rust vond.

Tegenstrijdigheden

De wilsverklaring van de vrouw bevat tegenstrijdigheden, dat was eigenlijk het enige waarover inspectie en de aangeklaagde arts hetzelfde dachten. Patiënte gaf daarin enerzijds aan euthanasie te willen en niet in het verpleeghuis te willen belanden. Daar heeft de arts zich door laten leiden. Anderzijds bevatte de verklaring de woorden ‘wanneer ik daar zelf de tijd rijp voor acht’ en ‘op mijn

verzoek', die voor de IGJ doorslaggevend zijn voor de klacht. Volgens de inspectie heeft de arts 'buiten de kaders' gehandeld omdat er geen euthanasieverzoek lag, de arts niet met patiënte over euthanasie of de wilsverklaring had gesproken toen ze nog wilsbekwaam was, patiënte zei dat ze niet dood wilde, de arts patiënte niet heeft geïnformeerd over het voornemen tot euthanasie, patiënte hierdoor niet wist dat er sederende medicatie in de koffie zat en ze niet in staat is gesteld zich te uiten over de plannen. 'Ik zat met het probleem dat ik moest kiezen. Dit was de kern van haar verklaring en die was in lijn met haar gedrag. Maar ze heeft het niet meer kunnen vragen', vertelde de arts aan de leden van het college. Ze zei grondig onderzocht te hebben wat de vrouw met de verklaring had bedoeld. 'De echtgenoot vertelde me dat ze de verklaring opstelde om er zeker van te zijn dat ze niet naar het verpleeghuis hoefde en niet om later nog het moment aan te geven', zei de arts. Toen de vrouw nog thuis woonde, had haar huisarts met haar gesproken over euthanasie, maar toen gaf ze aan dat niet te willen ondergaan. Geconfronteerd met de mogelijkheid dat ze in het verpleeghuis zou belanden, zei de vrouw: 'Oké misschien dan.' Maar de huisarts stelde op dat moment vast dat ze al niet meer wilsbekwaam was. Toen de vrouw daarna toch in het verpleeghuis kwam, gaven twee SCEN-artsen groen licht voor de euthanasie.

Midazolam in de koffie

Volgens de arts kon de vrouw de euthanasie niet bevatten en zou het veel stress hebben gegeven om die met haar te bespreken. 'Wat is er tegen stress in deze situatie?' vroeg de psychiater uit het tuchtcollege. 'Ik kon het haar niet meer uitleggen. Iemand heeft ook het recht bij wilsonbekwaamheid niet overvraagd te worden', aldus de arts. Daarbij 'geeft de handreiking schriftelijk euthanasieverzoek van VWS en de KNMG aan dat communiceren niet meer nodig is', stelde de arts. De handreiking (zie *kader 2*) verscheen december 2015, de patiënte kreeg voorjaar 2016 euthanasie.

1. PATIËNTES SCHRIFTELIJKE WILSVERKLARING

'Ik wil gebruikmaken van het wettelijk recht om euthanasie op mij toe te passen, wanneer ik daar zelf de tijd rijp voor acht. Ik wil niet geplaatst worden in een instelling voor demente bejaarden. Ik wil tijdig menswaardig afscheid nemen van mijn dierbare naasten. Mijn moeder is indertijd twaalf jaar verpleegd in een instelling voordat zij stierf, dus ik heb het proces van dichtbij meegemaakt. Ik weet dus waar ik over praat. Dit wil ik beslist niet meemaken, het heeft mij ernstig getraumatiseerd en heeft de hele familie veel verdriet gedaan. Vertrouwende, tegen de tijd dat de kwaliteit van mijn leven zodanig slecht is geworden, dat op mijn verzoek euthanasie zal worden toegepast.'

2. HANDREIKING OVER GEVORDERDE DEMENTIE

'Patiënten met gevorderde dementie wekken soms de indruk niet ondraaglijk te lijden aan de dementie. Wel kan duidelijk zijn dat een patiënt met gevorderde dementie ondraaglijk lijdt aan bijkomende lichamelijke aandoeningen, zoals ernstige benauwdheid of pijn, maar ook angst, agressie of onrust kunnen bijdragen aan ondraaglijk lijden. In die gevallen mag een arts gehoor geven aan het euthanasieverzoek, ook als een patiënt dit niet meer duidelijk kan maken in woord of gebaar.'

Uit: Handreiking schriftelijk euthanasieverzoek van de ministeries van V&J en VWS in samenwerking met de KNMG, december 2015.

'Zonder de handreiking was ik nooit aan deze euthanasie begonnen', verklaarde de arts.

Een van de onopgeloste vragen rondom euthanasie bij gevorderde dementie is de midazolam vooraf. De richtlijn van de KNMG en apothekersorganisatie KNMP schrijft voor dat dit per infuus gaat. 'Maar een infuus geven zonder sedativum is pijnlijk en verwarrend', verklaarde de arts de toediening via de koffie. Haar advocaat refereerde aan de 'Niet stiekem bij dementie'-actie waarmee 450 artsen in 2017, naar aanleiding van onder andere deze zaak, hun ongerustheid etaleerden. 'Het beeld van stiekem handelen is opgeroepen door de woordkeuze van de RTE die het handelen van verweerster bij de premedicatie als "heimelijk" heeft betiteld', aldus de advocaat. Onterecht want de arts koos de orale weg niet omdat ze geen uitleg wilde geven, maar omdat ze patiënte geen uitleg kón geven. En premedicatie is niet ongebruikelijk, volgens de nieuwe Euthanasiecode van de RTE, 'als de arts verwacht dat de patiënt bij de uitvoering met pijn- of schrikreacties kan reageren.' De advocaat wilde nog een beeld corrigeren dat de RTE heeft opgeroepen. In het oordeel staat dat de familie van patiënte geholpen heeft 'om patiënte vast te houden en de arts snel de rest van de thiopental toegediend' heeft. Zo is het feitelijk niet gegaan, aldus de advocaat. 'Nadat patiënte omhoog kwam van het bed, hebben de aanwezige familieleden haar zachtjes beetgepakt en weer op bed terugggelegd en heeft verweerster de rest van de thiopental toegediend', verklaarde ze. Tijdens de uitvoering interpreteerde de arts deze gebeurtenis als een reactie op de sensatie die het middel kan geven, maar bij nader inzien denkt ze dat het een paradoxale reactie is geweest op de midazolam.

Van het zeskoppig tuchtcollege kreeg de arts het laatste woord. 'Mijn leven wordt in hoge mate bepaald door deze casus, mede door de strafzaak die het Openbaar Ministerie is gestart', zei ze. 'Ik heb mij heel bewust transparant en dus ook toetsbaar willen opstellen omdat de bestaande richtlijnen onvoldoende houvast bieden. Ik wilde dat artsen en patiënten in de toekomst met minder problemen te maken krijgen dan ik. Ik sta voor u met een zuiver geweten.' ■